

HIILTÄ SITOVAT KYLÄT

Hankesuunnitelma 4/2018

Hakija: Pirkan Kylät ry.

1. Hankkeen julkinen kuvaus

Ilmastonmuutoksen torjunta on muuan ihmiskunnan suurista haasteista. Olemme jo pitkässä siirtymävaiheessa kohti uusiutuvista luonnonvaroista elävää biotaloutta. Fossiilisista polttoaineista ilmakehään vapautuva hiili on sidottava mahdollisimman tehokkaasti joko osaksi luonnon vakaata hiilenkiertoa tai pysyviin hiilen varantoihin. Kohtalomme riippuu siitä, mitä tapahtuu maan pinnan alla olevalle 80 cm hiiltä sitovalle kerrokselle.

On tullut muotiasiaksi puhua ”vähähiilisydestä”, mutta tämä termi vie ajatuksen osittain harhaan: ratkaisevaa on kyky sitoa hiiltä osana luonnon hiilenkiertoa ja talouden normaaliprosesseja. Hiilen sitomiskykyä tarvitaan maataloudessa, rakentamisessa, asumisessa, liikenteessä ja energiataloudessa. Näihin tavoitteisiin päästään kohtuullisen edullisesti muuttamalla kulutuksen rakennetta.

Käsitteellisesti hiilen sitominen luonnonkiertoihin ja pysyviin varantoihin on biotalouden osa-alue; siis laajalti ymmärrettynä osa maapallon elämää ylläpitävää järjestelmää. Paljon esillä olleessa kiertotalous-ajatuksessa keskitytään kiertojen sulkemiseen ja uusien kiertojen luomiseen. Näin kiertotalous imitoi mainitun elollisen luonnon kokonaisjärjestelmän kiertoja.

Vaikka muutoksen tarve on globaali, lähtee itse muutos ihmisten asenteista, asiaa koskevista tiedoista ja käytännön askelista. Hiiltä sitovan yhteiskunnan rakentamiseen tarvitaan myös yhteisöjen toimintaa. Yhdyskuntien energian tuotantoon, kierrätykseen, liikkumiseen ja kuluttamiseen liittyy haasteita, joihin vastaamiseen myös paikalliset yhteisöt voivat antaa oman merkittävän panoksensa. Tarvitsemme herättäviä ja valistavia, asukkaiden omiin ratkaisuihin yllyttäviä hankkeita.

Hiilitaseiden laskennasta tulee jatkossa yhtä itsestään selvää kuin kalorien tai kilojoulien laskenta nyt on.

Hankkeelle haetaan julkisella haulilla oma hanketyöntekijä kahdeksi vuodeksi.

Hiiltä sitovat kylät –hankkeessa toteutetaan kahden vuoden aikana kylän hiilensidonnan parannuksia vähintään 30 pirkanmaalaisella kylällä. Suunnittelun aluksi mukaan hakeutuviissa kylissä lasketaan kotitalouksien ja koko kylän hiilitaseita ja autetaan kyläyhteisöjä kokeilemaan käytännön hiilen sidontatekoja. Tavoitteena on käynnistää jokaisessa kohteena olevassa kylässä vähintään yksi konkreettinen, vähähiilisyttä edistävä kokeilu. Kokeilun avulla voidaan esimerkiksi

- opiskella kateviljelyä
- kehittää kylän kompostointia, jätehuoltoa ja kierrätystä
- tuottaa biohiiltä puutarhaan tai pellolle

- istuttaa puita harkituille uusille alueille
- järjestää ympäristöaiheinen tapahtuma
- rakentaa hirsisaunoja
- rakentaa maakellareita sähköriippuvuuden vähentämiseksi
- suunnitella miten kylätalon lämmitysjärjestelmä muutetaan ympäristöystävällisemmäksi
- perustaa kylän yhteinen lähiruokapiiri
- organisoida kimpakyytijärjestelmä esim. työmatkoja varten
- adoptoida luontokohde hoitovastuulla ja selvittää sen hiilitase
- tehdä yhteishankintoja esim. aurinkopaneeleista tai kompostoreista tai henkilöauton muunnossarjaksista, jolla bensiinikäyttöinen auto muunnetaan etanolikäyttöiseksi tms.

Oleellista on uutta sosiaalista pääomaa luova yhteinen tekeminen ympäristön hyväksi. Kukin kylä laatii valitsemalleen toimenpiteille toteutusaikataulun ja nimeää vastuutahot ja –henkilöt. Hanke auttaa valittujen toimenpiteiden toteuttamisessa.

Hankkeessa järjestetään myös vähintään 4 kaikille avointa seminaaria tai tiedotustilaisuutta, 3 biohiilestystyöpajaa, yksi kampanja yksi kotimaan opintomatka hiilensidontaan liittyvistä teemoista.

Hankkeesta tehdään loppujulkaisu, jossa esitellään tehdyt hiilensidontakokeilut, niiden arviointi ja tulokset.

2. Hakija

Hakijana on Pirkan Kylät ry.

Kylien maakunnalliset yhteenliittymät (19 kpl) kattavat koko Manner-Suomen. Pirkanmaalla kylien maakunnallisena yhteenliittymänä toimii Pirkan Kylät ry, joka on perustettu vuonna 1992. Kylien maakunnallisen yhteenliittymän tärkeimmät tehtävät ovat:

- Kylien omatoimisuuden tukeminen
- Pirkanmaan kylien yhteistyöelimenä toimiminen
- Kylien näkökulman ja aloitteiden esilletuonti maakuntatason linjauksissa
- Maaseudun kehittäminen oman kylätoimintaroolin kautta

Kylien maakunnalliset yhteenliittymät hyödyntävät valtakunnallisen kattojärjestön Suomen Kylät ry:n palveluja ja tukitoimia sekä oman alueensa osaamista ja voimavaroja (n. 160 kylää) maakuntansa hyväksi tehtävässä työssä. Pirkan Kylät ry on kokenut EU-rahoitteisten hankkeiden vetäjä ja yhteistyökumppani. Hankkeita on toteutettu useita vuodesta 2000 alkaen. Viimeinen EU-rahoitteinen hanke päättyi vuonna 2014. Pirkan Kylien taseen loppusumma v. 2017 tilinpäätöksessä oli 25 240,80 euroa.

3. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on saada aikaan hiilensidontaa edistäviä läpimurtoja kyläyhteisöissä; luoda uutta ekologisen kätevyuden kokeilukulttuuria; ja kannustaa kyläyhteisöjä löytämään paikallisia hiilenkierron ja hiilen varastoinnin ratkaisuja, joiden avulla konkreettiset ympäristöteot muodostuvat kyläyhteisöjen edistysaskeliksi ja vetovoimatekijäksi. ”Hiiltä sitovat kylät” tarkoittaa luonnolliseen hiilenkiertoon perustuvan elämänmuodon vahvistamista. Kyliä innostetaan ja neuvotaan löytämään ratkaisumalleja,

joiden avulla rakennetaan paikallisia polkuja kohti uusiutuvuutta ja luonnonvarojen säästämistä. Yhdessä pohtien käydään läpi ilmastonmuutoksen torjunnan mahdollisuuksia ja vaikutuksia oman kylän kehittämiseen. Hanke tuo uusia, kylän tulevaisuuden kannalta keskeisiä sisältöjä perinteiseen kylätoimintaan ja samalla saadaan innostettua uusia toimijoita mukaan. Tämä kaikki tehdään ilman asian ideologisointia.

Hankkeen määrällisenä tavoitteena on laatia 30 kyläyhteisölle oma hiilitase ja käynnistää konkreettiset toimenpiteet luonnolliseen hiilenkiertoon liittymiseksi. Suunnittelun aluksi mukana olevissa kylissä järjestetään kylien ilmastoiltoja, joissa kyläyhteisö laskee hiilitaseitaan ja pohtii juuri siihen kylään ja juuri näille ihmisille sopivia toimenpiteitä. Laskentatapa on kaikissa kylissä sama, toimet ja kokeilut erilaisia. Tavoitteena on käynnistää jokaisessa suunnittelun kohteena olevassa kylässä vähintään 1-2 konkreettista, vähähiilisyttä edistävä kokeilua. Kokeilujen luonne on yleishyödyllinen, vaikka esimerkiksi hirsisaunan tai maakellarin rakentaisi yksittäinen kotitalous. Kokeilun avulla voidaan esimerkiksi:

- kehittää kylätalon tai kyläkoulun jätehuoltoa ja kierrätystä,
- rakentaa hirsisauna,
- rakentaa maakellari,
- opiskella kateviljelyä
- biohiilestä sopivia eriä puuta ja sijoittaa ne puutarhaan tai peltoon,
- istuttaa puita,
- järjestää ympäristöaiheinen kesätaapahtuma,
- suunnitella miten kylätalon lämmitysjärjestelmä muutetaan ympäristöystävällisemmäksi (esim maalämpö),
- perustaa kylän yhteinen lähiruokapiiri,
- organisoida kimpakyytijärjestelmä,
- tehdä yhteishankintoja esim. aurinkopaneeleista
- tehdä yhteishankintoja kompostoreista yms.
- hankkia yhteishankintana auton etanolipolttoaineen salliva ns. muunnosjarjoksi

Kunkin kylän yhteisen pohdinnan tuloksena syntyy juuri sen kylän hyväksymä kokeilu, johon on kirjattu konkreettiset toimet (1-3 kpl) sekä niiden toteuttamisaikataulu. Tavoitteena on, että jokaiseen kylän prosessiin osallistuu vähintään 15 henkilöä, eli kahden vuoden aikana vähintään 450 henkilöä. Kun jokaisessa mukana olevassa kylässä toteutetaan vähintään 1-2 konkreettista tekoa, syntyy hankkeen aikana arviolta 30-45 kokeilua tai innovaatiota. Isommissa kehittämiskohteissa kylät neuvotaan hakemaan Leader-rahoitusta.

Hankkeessa lasketaan esimerkkien avulla, mikä on (1) yhden puun hiilitase (2) puu- tai hirsitalon hiilitase (3) biohiilen peltoon lisäämisen vaikutus (4) orgaanisen jätteen kompostointi omalla tontilla (5) dieselauton vaihtaminen biokaasuautoon (6) omakotitalon lämmönlähteen vaihtamisen vaikutus (7) lentomatka Thaimaahan –hiilitase (8) kotitalouden talousveden kaksivesijärjestelmän vaikutus.

Hankkeella tähdätään siihen, että kylissä ja kylätoimijoiden keskuudessa ympäristöasiat nostetaan osaksi arkipäiväistä normaalia kylätoimintaa. Kun kylissä on usein halua ”rakentaa”, ohjataan rakentamisen motiivi hiilensidonnan kysymyksiin. Ympäristö nähdään myös hyvinvointiin vaikuttavana esteettisenä arvona, johon liittyy paikallinen identiteetti. Asumisen lisäksi hankkeella tehtävillä toimilla on myös imago-merkitystä kylällä olevaan matkailuun ja muuhun yritystoimintaan.

Pirkanmaalla on muutama esimerkki yllä kuvatusta toiminnasta. Vesilahden Narvassa, Oriveden Västilässä ja Sastamalan Lantulassa on kylätalon/seuraintalon lämmitys ratkaistu onnistuneesti maalämmöllä.

Karkussa on parhaillaan käynnissä jakamistalouden kylähanke, joka on eräissä kohden lähellä ”Hiiltä sitovien kylien” ajatusta. Tässä vaiheessa Pirkan Kylät ry:n tiedossa on, että esimerkiksi Kangasalan Kuohenmaalla, Sastamalan Kaukolassa ja Lempäälän Lastusissa on halukkuutta hiiltä sitoviin tai hiilen käyttöä vähentäviin voimiin.

Naapurimaakunnissa Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa on valmisteilla Leader-rahoitettaviksi haettavia vastaavia alueellisia hankkeita. Itä-Suomessa kylätoimijanakin vahva Maaseudun Sivistysliitto valmistelee samanhenkistä isoa hanketta. Pirkanmaalla Pirkanmaan Metsäkeskuksella on ollut ja on useita metsäbiotalouden ja uusiutuvan energian hankkeita, jotka ovat nekin samansuuntaisia. Toimijat Pirkanmaan Metsäkeskuksen hankkeissa ovat kuitenkin toisia.

4. Yhteys kehittämissuunnitelmiin

Hanke toteuttaa **Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2014 -2020** kohdassa 2.2. määriteltyjä biotalouden, asumisen ja yhteisöllisyyden teemoja sekä laajemmassa yhteiskunnallisessa mielessä kokeilukulttuurin edistämistä. Erityisesti ohjelman prioriteeteissa kohtaa 2.3.5 ”Luonnonvarojen tehokkaan käytön sekä vähähiilisen ja ilmastoa säästävään talouden edistämistä” kylissä asumisen puolella; ja edelleen prioriteettia 2.3.6. ”sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistämistä maaseutualueilla”.

Hiiltä sitovat kylät –hanke on ajattelultaan sillä tavalla uutta näkökulmaa, että se sijoittuu yllä mainittujen kahden prioriteetin väliin. Se on ilmastoa säästävän talouden edistämistä, mutta varsinaisimmin maaseutualueilla, ei suoraan maataloudessa. Tämä ei kuitenkaan liene ongelma, onhan kyseessä maaseudun kehittäminen.

Hankkeen osumisesta mainitun kehittämissuunnitelman valintakriteereihin (s. 17) voidaan esittää seuraava yhteenveto:

<u>Kriteeri</u>	<u>Toteuma</u>	<u>Huomio</u>
alueellinen vaikuttavuus ja tarve	x	koko maakunta
edistää yritysten yhteistyötä	?	kanavana kylät
työpaikkojen synty ja monip. elinkeinorakenne	?	ehkä välillisesti
parantaa maatilayritysten kilpailukykyä		asennevaikutus ?
edistää uusien innovaatioiden käyttöönottoa	x x	vahvasti kyllä
edistää luonnonvarojen taloudellista käyttöä	xx	osuu täsmälleen
parantaa maaseutualueiden palvelujen saatav.	x	esim. kimppakyydit
toimijoiden yhteistyö & alueiden omaehtoisuus	xx	energiaitsenäisyys
edistää alueellisen kulttuurin säilymistä jne	x	”uustalonpoikaisuutta”
korostaa alueiden vetovoimaisuutta ja vahvuuksia	x	luonto pohjana
maakunnan tasapain. kehitys ja vuorovaikutus	xx	on biotaloutta
läpileikkaavien teemojen tavoitteiden edist.	x	ilmastoteema

5. Hankkeen toimenpiteet ja toteutustapa

Käynnistysvaiheessa hankevetäjä etsii aktiivisella kenttätyöllä hankkeeseen mukaan lähtevät kylät. Tavoitteena on saada mukaan mahdollisimman erilaisia kyliä (kaupunkien läheisiä kyliä, harvaan asutun maaseudun kyliä, erikokoisia kyliä ym.) jolloin voidaan testata hiilensidonnin toimivuutta eri olosuhteissa. Kattavuuden vuoksi Pirkanmaan kaikille kylille lähetetään tieto hankkeesta ja mahdollisuudesta osallistua. Tiedotusta tehdään Pirkan Kylien omien kanavien kautta (postikirje, s-postitiedote, sosiaalinen media, henkilökohtaiset kontaktit ja tiedotustilaisuudet) ja yhteistyössä Pirkanmaan Leader-ryhmien kanssa.

Hankkeessa mukana olevien kylien kanssa lasketaan ensin kylän nykyinen hiilitase. Esimerkiksi

- Kylätalo, sen kunto ja lämmitysratkaisut
- Miten jäteasiat ja kierrätys toimivat
- Miten kylällä liikutaan ja minne
- Kylän asumismuodot ja niiden hiilijalanjälki
- Mihin alueen hiili on varastoitunut tai varastoitavissa
- Kylän muut biotalouteen liittyvät ideat, mahdollisuudet ja mahdolliset työpaikat.

Samalla lasketaan ”helpot” ja ”vaativimmat” parannukset henkilökohtaiseen hiilijalanjälkeen.

Kylillä toteutettavat teot voivat olla avautuvalta perspektiiviltään hyvin moninaisia. Miten kyläympäristöä voisi hyödyntää taloudellisesti esim. matkailussa, lähiruuan tai luonnontuotteiden kautta? Tuoko bio- ja kiertotalous uutta työtä kylälle? Miten hiiltä voitaisiin sitoa ja samalla hoitaa kylämaisemaa? Onko täysin ilmastoneutraali asuminen toteutettavissa? Prosessin kesto voi vaihdella paljonkin kylittäin riippuen.

Yleiksi riskeiksi hankkeen toteutuksessa voidaan tunnistaa (1) kyliin sopivan puhutavan löytäminen – siis että hanketta pidettäisiinkin liiaksi tai väärällä tavalla ideologisena - (2) riittävän tieteellisen uskottavuuden varmistaminen oloissa, joissa jotkut yhä defenssinä epäilevät ilmastonmuutoksen olemassaoloa (3) kylien muista ulkoisista seikoista johtuva passiivisuus (4) hankevetäjän henkilöön liittyvä perinteinen riski (5) likviditeettirahoituksen järjestelyyn liittyvä vähäinen riski.

6. Tiedotustilaisuudet, seminaarit, opintomatkat ja kampanjat

Hankkeen aikana järjestetään vähintään viisi kaikille kiinnostuneille avointa tiedotus-, seminaari- tai esittelytilaisuutta sekä kylien nuorille kampanja, jossa innostetaan heitä tekemään ympäristöaiheisia Youtube-videoita omalta kylältä. Videot perustuvat kylissä tehtyihin hiilensidontakokeiluihin. Videoiden näytösesityksiä pidetään tasapuolisesti eri puolilla maakuntaa, esim. kouluilla ja niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan muiden hankkeiden ja toimijoiden kanssa. Pirkan kylille perustetaan oma Youtube-tili, johon kaikki videot kerätään. Jokaiseen tilaisuuteen tavoitellaan vähintään 20 osallistujaa, yhteensä 300 osallistujaa. Mikäli mukana olevat kylät ovat kiinnostuneita, voidaan valittujen teemojen pohjalta järjestää opintomatka

Hankkeen loppuvaiheessa kutsutaan maakunnan vaikuttajia (kansanedustajat, kansanedustajien avustajat, maakuntatason päättäjiä, viranomaisia, luottamushenkilöitä ja toimittajia) tutustumismatkalle kylien toteuttamiin vähähiilisystekoihin. Tavoitteena on saada mukaan 20 vaikuttaja-osallistujaa.

Hankkeen päättyessä järjestetään aikaan saatujen tulosten esittelyyn ja tiedon levittämiseen perustuva loppuseminaari, joka on avoin kaikille asiasta kiinnostuneille. Tavoitteena on saada päätösseminaariin 50 osallistujaa.

7. Loppuraportti

Hankkeen tulokset raportoidaan valtakunnalliseen levitykseen tulevassa julkaisussa, jossa esitetään hiilensidonnan yleinen vaikuttavuus, arvioidaan tämän hankkeen tuloksia ja analysoidaan kokeilujen ja kokeilukulttuurin mahdollisuuksia maaseudun kehittämiseen, hiilipolitiikkaan ja energiatehokkuuteen tähtäävän muutoksen välineenä.

Julkaisussa kuvataan kukin kokeilu suunnittelusta toteutukseen ja arvioidaan hankkeessa tehtyjä toimenpiteitä niiden vaikuttavuuden näkökulmasta. Arvioinnin tavoitteena on tunnistaa kokeilujen toteuttamiseen ja levittämiseen liittyvät potentiaalit ja pullonkaulat, sekä kehittää työkaluja siihen miten vähähiilisyttä ja resurssitehokkuutta edistäviä sosiaalisia innovaatioita voidaan tukea maaseutualueilla.

Hankkeessa toteutetaan jatkuvasti päivittyvää sähköistä viestintää

Yhteenveto toimenpiteistä

- Kylien etsintä ja valinta, kahdessa vaiheessa, vähintään 30 kylää
- Ilmastoillat, määritetään vähintään 30-45 konkreettista tekoa
- Varsinaiset hiilensidontateot ja -kokeilut
- Tilaisuudet ja avoimet seminaarit, vähintään 5 kappaletta, a' 30 osallistujaa
- Vaikuttajaopintomatka 20 osallistujaa
- Nuorten YouTube –videokampanja, parhaimmat videot palkitaan
- Julkaisu (sähköinen & paperiversio) eli kirja lopputuloksista

8. Yhteistyökumppanit

-Suomen Kylät ry

-Varsinais-Suomen Kylien ja Satakyläiden toteuttamat sukulaisuushankkeet

-Maaseudun Sivistysliitto

-Pirkanmaan Leader-ryhmät

-4H Länsi-Suomi

-ProAgria Etelä-Suomi

-MTK Pirkanmaa

-Pirkanmaan liitto

-Pirkanmaan Jätehuolto

-Kunnat ja yritykset

9. Ohjausryhmä

Erillistä ohjausryhmää ei nimetä vaan hanke kutsuu sopivat henkilöt/tahot tarvittaessa yhteispalaveriin.

10. Yleiset riskit

Hankkeen toteuttamisen kannalta oleellisin riski on se, että ei löydetä tarpeeksi innokkaita mukaan lähteviä kyliä. Riskiä voidaan pienentää tehokkaalla tiedotuksella yhteistyökumppaneiden avustuksella sekä lisätä henkilökohtaista kontaktointia kyliin.

Toinen riski liittyy hankkeen aikana eri kylillä käynnistettävien toimenpiteiden toteuttamiseen. Hiipuuko kylillä into toteutukseen matkan varrella? Riittävätkö kylien omat resurssit toteuttaa valittuja hankkeita? Riskiä voidaan pienentää sitouttamalla kylät tehokkaasti työhön jo alkuvaiheessa siten että hiilitekojen suora hyöty alueen asukkaille on nähtävissä. Hyödyistä tulee pysyviä, koska hiilensidonta alentaa kotitalouksien ja yhdistyksien kustannuksia. Monenlaisia kokeiluja on mahdollista toteuttaa hyvin pienellä rahallisella resurssilla talkootyön avulla.

11. Toimialue, kohderyhmä, hyödynsaajat ja aikataulu

Hankkeen toiminta-alue on Pirkanmaan maakunta. Yhteistyötä tehdään erityisesti Varsinais-Suomen ja Satakunnan ja Maaseudun Sivistysliiton mahdollisten sukulaishankkeiden kanssa. Hankkeen kohderyhminä ovat Pirkanmaan kylät ja sitä kautta hyödynsaajina ovat kaikki Pirkanmaan maaseudun asukkaat ja kesäasukkaat. Välillisesti hanke lisää yhteistyötahojen hiilensidontaa koskevaa tietoa ja tietoisuutta. Ilmastonmuutoksen torjunnan osalta välillisiä hyödynsaajia ovat tulevat sukupolvet, tosin hyvin teoreettisella tavalla.

Maakuntaudistuksen toteutuessa hankkeen luomalla tietoisuudella on parhaimmillaan vaikutusta maakunnan strategiaan, mm. asumista koskevilta osiltaan.

12. Hiiltä sitovat kylät –hankkeen toteutusaikataulu

Toteuttamisaikataulu	8-12, 2018	1-4, 2019	5-8, 2019	8-12, 2019	1-4, 2020	5-7, 2020	8-9, 2020
Työntekijä rekrytointi							
Sivuston luominen							
Pohjatiedot hiiltä sitovista teoista ja hiililaskureista							
Hankkeen tiedotuskampanja							
Mukaan tulevien kylien valinta							
Ilmastoillat							
Hiiltä sitovat teot kylissä							
Hiiltä sitovien tekojen dokumentointi							
Isot seminaarit							
Biohiilestys-työpajat							
Nuorten videokampanja							

Vaikuttaja-retki							
Loppujulkaisu (netti&kirja)							

13. Miten hankkeessa syntyvää toimintaa jatketaan hankkeen päättymisen jälkeen

Hankkeen toimintaa ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan jatkuvast. Eri kylillä toteutetuista konkreettisista ympäristötoeista ja niiden vaikutuksista laaditaan julkaisu. Mukana olevien kylien kokeilut ja pysyvät parannukset toimivat esimerkkeinä. Hankkeen järjestämien seminaarien ja tilaisuuksien kautta kylien kehittämät ideat ja toimintatavat leviävät uusille kylille. Parannuksista tulee pysyviä, koska ne ovat taloudellisesti edullisia: esimerkiksi säästävät sähköä tai polttoainetta.

Hanke itsessään jättää jälkeensä hiiltä sitovia rakenteita ja liittymiä luonnolliseen hiilenkiertoon.

Lopputuotteena syntyvä kirja dokumentoi (valokuvien ja selostuksien) hankkeen kuluessa todetut hiiliteot pysyviksi hiilensidonta-resepteiksi.

14. Tiedottaminen

Hankkeen alussa tiedotetaan kaikkia kyliä hankkeen käynnistymisestä sekä mahdollisuudesta hakea mukaan. Hankkeelle laaditaan oma sivusto sekä kättelytuotteena toimiva hanke-esite. Kylien hakuprosessi uusitaan hankkeen toisen vuoden aikana. Hankkeen toiminnasta tiedotetaan jatkuvasti ja sen jälkeen Pirkan Kylät ry:n www-sivuilla, facebook-sivulla sekä postitse ja sähköpostitse lähetettävillä tiedotuskirjeillä sekä henkilökohtaisilla tapaamisilla kylissä, kunnissa ja muissa hankkeen kohderyhmissä. Tiedotusvälineille tarjotaan yksilöityjä uutisaiheita. Tehdään tiivistä yhteistyötä Pirkanmaan Leader-ryhmien tiedotushankkeen kanssa.

15. Hankkeen talous

Hankkeen hyväksytty kokonaisrahoitus on 166 278 euroa.